

ZPRÁVY Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Správa o 17. konferencii právných romanistov Českej republiky a Slovenskej republiky

Vojtech Vladár*

Tradicia romanistických konferencií, začatá v roku 1994 z iniciatívy profesora rímskeho práva dr. h. c. prof. JUDr. Petra Blahu, CSc. (vtedy Univerzita Komenského, Bratislava), pokračovala tento rok svojím sedemnástym ročníkom. Po predchádzajúcom sympóziu uskutočnenom na olomouckej Právnickej fakulte prebrali štafetu organizátorov členovia Katedry právnych dejín Právnickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe Prof. JUDr. Michal Skřejpek, DrSc. a Mgr. Kamila Stloukalová, ktorí stanovili dátum konania na 15. až 16. máj 2015 v priestoroch fakulty. Keďže po nadobudnutí účinnosti nového českého občianskeho zákonníka je v československej právnickej obci najaktuálnejšou téma občianskoprávných kodifikácií, tohtoročné stretnutie romanistov sa obdobne nieslo v tomto duchu, s prirodzeným dôrazom na prvky a princípy rímskeho práva do nich zakomponované. Široko koncipovaný názov „Rímske právo v moderných kodifikáciách“ umožňoval vystúpenie nielen záujemcom venujúcim sa právnej romanistike, ale tiež odborníkom z iných právnych odvetví, čo napokon naznačoval i predbežný program. Napriek všeobecnému trendu postupného zaznávania historickoprávnych odborov na úkor pozitívoprávnych disciplín sa na sympóziu prihlásil veľký počet mladých právnikov, ktorí sa pokúsili o prepojenie múdrosti starovekých rímskych právnikov so súčasnými právnickými ideami a inštitútmi platného práva. Práve táto skutočnosť vzbudzuje nádej, že právna romanistika, ktorá sa tešila v prvej polovici predchádzajúceho storočia v stredoeurópskom priestore veľkému záujmu, bude mať svojich pokračovateľov.

Po piatkovej večeri privítal v sobotu ráno účastníkov v mene organizátorov i hositeľskej inštitúcie Michal Skřejpek. Po ňom sa ujal slova Prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc. (Univerzita Karlova, Praha), ktorý vyzdvihol propedeutickú funkciu rímskeho práva pri právnickej výučbe a poukázal tiež na nevyhnut-

nosť konexie tohto právneho systému s modernou civilistikou. Prvý blok rokovania, moderovaný Michalom Skřejpkom, začala s referátom „Rímske právo v moderných kodifikáciách: historické, právne a spoločenské príčiny“ Mgr. Eva Dudášová (Univerzita Komenského, Bratislava). V ňom poukázala na jednotlivé historické fázy rímskoprávneho vývoja, definujúc v úvode pojem *ius civile* a základné úlohy *iuris gentium*. Vo viacerých úvahách sa zároveň zamyslela nad tým, akým spôsobom sa tento právny systém postupne menil z mestského práva na právo svetové. Na záver sa venovala viacerým významným prameňom rímskeho poklasického, ale tiež tzv. barbarského práva. Po nej sa slova ujala doc. JUDr. Michaela Židlická, Dr. (Masarykova univerzita, Brno) s príspevkom „*Personae* a nový občanský zákoník“, v ktorom venovala pozornosť pojmu *persona* a jeho definovaniu v prameňoch rímskeho práva. Bližšie tiež analyzovala právnu úpravu opatrovníctva vo vzťahu k nakladaniu s majetkom márnوترatných osôb (*cura prodigii*), do času, kým sa ich správanie nezmení. Zdôraznila, že tento inštitút mal pôvod v obyčajovom práve, pričom márnوترatníci boli podľa rímskeho práva považovaní za duševne choré osoby. Na záver poukázala na jeho historický vývoj s osobitným zameraním na funkciu v socialistickom československom i platnom českom práve. Ďalším vystupujúcim bol doc. JUDr. Petr Bělovský, Dr. (Univerzita Karlova, Praha), ktorý v referáte „Nabývání vlastnictví v českém občanském zákoníku v kontextu římského práva“ demonštroval na inštitúte kúpnej zmluvy relevantné koncepcie rímskeho i pozitívneho českého práva, vrátane úvah novovekej prirodzenoprávnej školy. Osobitne spomenul inštitút výhrady vlastníctva, a to najmä za zohľadnenia doložky *pactum reservati domini*. Vyzdvihol taktiež, že ústredným bodom tejto problematiky je moment nadobudnutia vlastníckeho práva k veci kupujúcim, poukazujúc na viaceré pozitívoprávne paradoxy riešené elegantným spôsobom rímskym právom. Prvý blok skončil diskusiou, do ktorej sa zapojili najmä Michal Skřejpek, Michaela Židlická, JUDr. Petr Dostálík, Ph.D. (Univerzita

* Doc. JUDr. Vojtech Vladár, PhD., vedúci Katedry rímskeho a cirkevného práva, Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave.

Palackého, Olomouc) a JUDr. David Falada (Univerzita Karlova, Praha), ktorí osobitne analyzovali najmä problém definovania pojmu „márnotratník“.

Druhý rokovací blok, moderovaný doc. JUDr. Miroslavom Černým, Ph.D. (Západočeská univerzita, Plzeň), otvoril Petr Dostálík príspevkom „*Condictioes* rímskeho práva a moderní bezdůvodné obohacení“. Pojednal v ňom o uvedenom inštitúte v kontexte moderných kodifikácií, neopomínajúc prácu s kánonickoprávnymi a rímskoprávnymi prameňmi. Poukázal na skutočnosť, že aj keď platný český občiansky zákonník odkazuje vo vzťahu k nemu na justiniánske rímske právo, v skutočnosti ide o paralelu skôr nevhodnú. Doc. JUDr. Jiří L. Bílý, Ph.D. (Univerzita Palackého, Olomouc) predniesol viaceré zaujímavé informácie k svojej obľúbenej téme v referáte s názvom „Rímské vinohradní právo a jeho recepcie v moderních právních řádech“. Venoval sa v ňom predovšetkým dotknutej hmotnoprávnej úprave v historickom práve krajín stredoeurópskeho priestoru. Osobitne poukázal najmä na úlohu *procuratorum*, teda správcov vinohradu, a *magistrorum montanorum*, čiže viničných majstrov, ktorí disponovali súdnou právomocou. Prednášajúci na záver prezradil, že v písomnej forme príspevku sa pokúsi o prepojenie vyššie naznačených historickoprávných úvah s moderným právom. Ako posledný v rámci druhého rokovacieho bloku vystúpil Jan Ullmann (Univerzita Karlova, Praha) s príspevkom „*Crimen falsi* v rímském právu a dnes“. Predmetným zločinom falšovania sa zaoberal predovšetkým v kontexte historického vývoja, argumentujúc nielen neskoršími právnymi prameňmi, ale taktiež názormi niektorých významných rímskych právnikov. Na záver vyzdvihol prínos známej *Lex Cornelia* k ďalšiemu právnemu vývoju v tejto oblasti. V diskusii poukázali Jiří L. Bílý a Michal Skřejpek predovšetkým na zbytočnú zložitú spôsobu úpravy viacerých inštitútov nového českého občianskeho zákonníka.

V treťom bloku sa moderovania ujala JUDr. Kamila Bubelová, Ph.D. (Univerzita Palackého, Olomouc). Ten sa začal referátom „Vplyv rímskeho práva na civilistické vymedzenie pojmu vecných práv“, s ktorým vystúpil Mgr. Matej Mlkvý, Ph.D., LL.M. (Univerzita Komenského, Bratislava). Vymedzil v ňom pojem „vecné právo“ a objasnil jeho ponímanie v antickom i glosátormi, respektíve pandektistami interpretovanom rímskom práve. Osobitne sa zameštal na pojem *ius ad rem*, pričom jeho rímskoprávnú definíciu doplnil o kánonickoprávny rozmer. Po tomto referáte sa do rozpravy zapojila Mgr. et Mgr. Lenka Šmídová Malárová (Masarykova univerzita, Brno) s príspevkom „*Insula in flumine nata* v novém občanském zákoníku a předchozích občanskoprávních úpravách“. Pokúsila sa v ňom o porovnanie rímskoprávnej úpravy predmetného inštitútu s rakúskym ABGB z roku 1811 a platným českým občianskym

zákonníkom, naznačujúc viaceré nuansy tejto problematiky. Ako ďalšia v poradí vystúpila s referátom „Právní pojetí zvířete v římském právu a právu moderním“ Mgr. Bc. Lucie Obrovská, Ph.D. (Kancelária verejného ochrancu práv, Brno). Na úvod vymedzila pojmy „otrok“, „zvíra“ a „vec“ v antickom filozoficko-právnom ponímaní. Naznačila, že až v modernej dobe sa začali objavovať úvahy vnímania zvierat ako cítiacich bytostí, čo sa prejavilo po prvý raz vo Veľkej Británii. Poukázala tiež na ich ochranu v novom českom občianskom zákonníku a ďalších vybraných civilnoprávných kodifikáciách. Na záver uviedla, že celkový vývoj je nasmerovaný k stálemu zvyšovaniu štandardov ochrany v tejto oblasti. Po tomto príspevku nasledovala zaujímavá diskusia, do ktorej sa zapojili Michal Skřejpek, Petr Bělovský, Petr Dostálík a JUDr. Pavel Salák, Ph.D. (Masarykova univerzita, Brno).

Prvý poobedňajší blok moderovala Michaela Židlická a začal sa vystúpením Marka Nováka (Univerzita Karlova, Praha) s príspevkom „Nabytí držby v římském právu a současnosti“. Okrem vysvetlenia základných pojmov súvisiacich s inštitútom držby sa v ňom zameril na charakteristiku jej úpravy vo vybraných prameňoch práva (najmä ABGB, Vládny návrh zákona z roku 1937 a Občiansky zákoník, zák. č. 89/2012 Sb.). Osobitne poukázal na viaceré terminologické nejasnosti a potenciálne problémy vyplývajúce z aplikácie nového českého občianskeho zákonníka v praxi. Po ňom predniesla Mgr. Veronika Štětínová (Univerzita Karlova, Praha) referát s názvom „Vydržení v římském právu a dnes“. Poukázala v ňom na historické pozadie etablovania sa tohto inštitútu a jeho podobu v súčasných občianskych zákonníkoch, platný český nevynímajúc. Viacerými úvahami sa snažila nájsť odpoveď na to, prečo bol tento inštitút v časoch socializmu natoľko ignorovaný a napokon uviedla, čo všetko môže, respektíve nemôže byť predmetom vydržania. Pavel Salák sa potom predstavil s príspevkom z oblasti dedičského práva „*Heres ex re certa* versus singulární sukcese“. Po objasnení pojmu *heres* podľa rímskeho i moderného práva (najmä ABGB a BGB z roku 1896) poukázal na relevantné súvislosti predmetnej témy s jeho obľúbeným inštitútom vojenského testamentu. Spomenul tiež viaceré terminologické nezrovnalosti obsiahnuté v novom českom občianskom zákonníku, a to najmä pri používaní výrazov „dedič“ a „odkazovník“, ktoré v súčasnosti smerujú vo viacerých ohľadoch k úplnému splynutiu. Aj diskusia, do ktorej sa zapojili najmä Michal Skřejpek a Petr Bělovský, bola zameraná na vymedzenie terminologických nejasností týkajúcich sa inštitútov analyzovaných v predchádzajúcich príspevkoch.

Piaty blok konferencie moderoval doc. JUDr. Matuš Nemeč, Ph.D. (Univerzita Komenského, Bratislava). Ten začal príspevkom Kamily Bubelovej

na tému „Požívací právo – starý institut nově pojatý?“, v ktorom bližšie analyzovala predmetný inštitút s ohľadom na spôsob jeho úpravy v platnom českom občianskom zákonníku. Na viacerých príkladoch demonštrovala jeho nepochopenie tvorcami tohto právneho prameňa, pričom svoju argumentáciu podporila viacerými výroky klasických rímskych právnikov. Po nej sa slova ujal JUDr. Bc. Radek Černoch (Masarykova univerzita, Brno) s obľúbenou témou v referáte „Vztah Falcidiánské kvarty a povinného dílu“. Okrem stručného náčrtu historického pozadia vzniku tohto inštitútu poukázal i na jeho recepciu neskoršími prameňmi práva, vrátane viacerých filologických nuáns. Svoje závery dedukoval nielen z právnických (najmä ABGB a BGB), ale i neprávnických prameňov (napríklad *Origines* Izidora zo Sevilly), nevynechajúc ani viaceré paralely s novým českým občianskym zákonníkom. Mgr. Adam Talanda (Univerzita Palackého, Olomouc) potom predniesol príspevok „Darování pro případ smrti“, v ktorom okrem základných definícií tohto pojmu v justiniánskych *Digestach* a ďalších rímskoprávných prameňoch poukázal na jeho ďalší vývoj až po platný český občiansky zákonník. Predposledný blok ukončil svojím vystúpením Mgr. Martin Šlosar (Univerzita Karlova, Praha) s referátom „Srovnání právní úpravy odpovědnosti představitelů státu v římském právu a dnes“. Ako už z názvu vyplýva, zameril sa v ňom na porovnanie postavenia rímskych úradníkov so súčasnými najvyššími štátnymi ústavnými činiteľmi, ilustrujúc ho rôznymi zaujímavými úvahami právnického i neprávnického charakteru. Do diskusie sa s viacerými interesantnými myšlienkami ohľadom miesta falcidiánskej kvarty (*quarta Falcidia*) v novom českom občianskom zákonníku zapojili najmä Michal Skřejpek, Radek Černoch a Petr Dostálík.

Moderovania posledného bloku sa ujal Jiří L. Bílý a ako prvému udelil slovo Mgr. Matejovi Pekaríkovi, PhD. (Trnavská univerzita, Trnava), ktorý vystúpil s referátom „Prvky římského rodinného práva v moderných kodifikáciách“. Napriek názvu sa napokon zameril výlučne na rímskoprávne prvky v novom maďarskom občianskom zákonníku. Na úvod poukázal na zaujímavý legislatívny proces jeho prijímania a potom sa už sústredil na rodinné právo, s osobitným zameraním sa na inštitút manželstva a elementy rímskeho práva v ňom. Potom predniesla Mgr. Bc. Barbora Platzerová, Ph.D. (Univerzita Karlova, Praha) referát „*Deductio in domum mariti* a povinnost soužití manželů v taiwanském občianském zákoníku“. Po predstavení tohto inštitútu v rímskom práve ho bližšie charakterizovala z pohľadu jeho úpravy v čínskom i francúzskom historickom, respektíve platnom práve. Napokon sa venovala predovšetkým spôsobu zániku manželstva v Taiwane, uvádzajúc viaceré zaujímavosti z praxe tamojších súdov. Ako posledný sa s príspevkom „Rímskoprávne inšpirá-

cie vybraných inštitútov ukrajinského pozemkového práva“ predstavil Mgr. Ján Šurkala (Univerzita Komenského, Bratislava). Po vymedzení základných pozemkovoprávných pojmov v rímskom i byzantskom práve poukázal na dôležité zmeny v ňom v časoch feudalizmu. Osobitne sa zameril predovšetkým na používanie výrazov *superficies* a *emphyteusis* a ich uplatňovanie v prameňoch práva i právnickej praxi na Ukrajine, hľadajúc viaceré rímskoprávne paralely. Praktické dôvody pre ich aplikáciu napokon našiel v potrebe zabezpečenia obehu pôdy. V zaujímavej záverečnej diskusii bol diskutujúcimi preberaný predovšetkým exotický inštitút tzv. adoptovaného manžela.

Na záver konferencie sa slova ujal Michal Skřejpek, ktorý vyjadril potešenie z bezproblémového priebehu celého podujatia a poďakoval organizátorom i všetkým zúčastneným. Pomyselnú organizátorskú štafetu odovzdal do rúk členov Katedry rímskeho a cirkevného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, ktorá sa organizovania tohto sympózia ujme druhý raz. Hlavná téma budúcoročnej romanistickej konferencie bola na základe návrhu Petra Blahu (Trnavská univerzita, Trnava) a po schválení gestormi predbežne vymedzená všeobecným názvom „Justiniánske *Digesta*“, pričom k jej upresneniu dôjde neskôr. Tak ako v predchádzajúcich rokoch, aj z pražskej konferencie vyjde ako záverečný výstup publikácia, tentoraz vo forme kolektívnej monografie s názvom „Rímské právo v moderních kodifikáciách. Kolektívni monografie ze XVII. konference právních romanistů České republiky a Slovenské republiky konané na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze 15. – 16. května 2015“. Tá bude obsahovať nielen prednesené referáty, ale taktiež príspevky ďalších záujemcov o publikovanie v predmetnej problematike. Projekt konferencie, vrátane vydania uvedenej monografie, je financovaný z prostriedkov Inštitucionálneho plánu s názvom „Inovace ve výuce základů novodobého práva soukromého ve vztahu k občianskému právu“ (zúčt. č. 236077). V súlade so zavedenou tradíciou romanistických konferencií možno na záver vyjadriť presvedčenie, že aj ďalšie sympóziom prispeje k zintenzívneniu bádania v oblasti rímskeho práva, ktoré je spolu s právom kánonickým považované za tvorca a nositeľa modernej právnej tradície Západu.